

In het pak genaaid

Dwalen door de Deventer Moordzaak

Synopsis **IN HET PAK GENAAID** – een dwaaltocht door de Deventer Moordzaak – Demo 2015 – aangevuld 2020

(per hoofdstuk zal worden aangegeven, als updates zijn uitgevoerd).

01 Moord en doodslag, straf en karaktermoord

Op 25 september 1999 werd in haar woning aan de Zwolseweg in Deventer het stoffelijk overschot van mevr. Wittenberg aangetroffen. Vanaf dat moment was de Deventer Moordzaak een begrip. Een lange reeks van onderzoeken en processen (1999 - 2008) volgde om de veronderstelde dader Ernest Louwes achter de tralies te krijgen en te houden. Daar hield het echter niet op. Tot de dag van vandaag is de zaak onder de rechter, al is die 'rechter' eigenlijk geen rechter.

02 Doodstijd

Het rapport van de lijkschouw ter plekke ontbreekt in het dossier, maar er zijn wel foto's. Door het ontbreken van deze lijkschouwgegevens kon het gebeuren dat het tijdstip van de moord op een werd vastgesteld zonder gebruik te maken van wel degelijk beschikbare forensisch-medische gegevens. In 2014 bleek dat de lijkschouwer wel bereidwillig was nadere details aan het stoffelijk overschot vast te stellen, maar dat de gelegenheid daartoe was geweigerd door de aanwezige Technische Recherche.

De foto's van de plaats delict vertellen hun eigen verhaal. Dit verhaal is alsnog vergeleken met beschikbare forensische literatuur, terwijl ook gegevens van de sectie betrokken zijn bij de vergelijkingen. Langs meerdere wegen kan worden beargumenteerd dat het slachtoffer een etmaal later om het leven kwam dan de recherche meende te moeten vaststellen.

Er is uitgegaan van een verkeerd tijdstip van de moord en daardoor ook van verkeerde alibigegevens. Hierdoor werd het mogelijk Louwes te beschuldigen, terwijl hij een goed alibi heeft voor het werkelijke moment van de moord. Tegelijkertijd bleef hierdoor een aantal mogelijkheden voor verder onderzoek onbenut.

03 Dwaalsporen

Het OM ging ervan uit, dat de dader dwaalsporen heeft achtergelaten. Maar welke sporen zijn dan de dwaalsporen? Daarin heeft de recherche zich tijdens het onderzoek aantoonbaar vergist. Zo werd argeloos aangenomen dat een avondblad in de ochtenduren werd bezorgd.

Ook werd een groot aantal gevonden sporen gewoon genegeerd, waardoor deze sporen automatisch in de categorie dwaalsporen terecht kwamen. Zo liep er letterlijk een spoor door de woning, dat er sterk op wees, dat het stoffelijk overschot door de woning werd gesleept. Klassieke forensisch-medische gegevens ondersteunen de veronderstelling, dat er met het stoffelijk overschot werd gesold.

Er werd een spoor gefotografeerd - een sleutelbos op een onmogelijke plaats - dat de daderkring mogelijk sterk had kunnen verkleinen, maar de waarde van het spoor werd niet herkend. Er zijn sporen uit het dossier verdwenen, die bij ieder ander onderzoek essentiële informatie kunnen opleveren. Doordat delen van het onderzoek in de keuken (zoals van het weggegooid afval) niet werden gerapporteerd, kon de laatste maaltijd van het slachtoffer niet worden gereconstrueerd en kon er ook niets zinnigs meer worden gezegd over het gebruikte steekwapen (keukenmes?). Nergens zijn bonnetjes teruggevonden of overgelegd, toch altijd een geweldig hulpmiddel, om de laatste bezigheden van het slachtoffer te documenteren. Ook een overzicht van haar financiële transacties ontbreekt (eurocheques). Geen enkele prullenmand is genoemd, laat staan onderzocht. Wel was er interesse voor de prullenmanden op straat. Het slachtoffer had genoteerd chemisch afval weg te zullen brengen. Of had ze dit ook al gedaan? Nam de dader dit anders mee? Waarom? Of stond het gewoon thuis?

04 Nova Zembla

Ernest Louwes kwam in beeld als verdachte op grond van een gepleegd telefoontje vlak voor het veronderstelde tijdstip van de moord. Dit telefoontje lokaliseerde hem in Deventer. Zijn mobiele telefoon had een gesprek gevoerd via een zendmast te Deventer. In drie hoofdstukken wordt het mechanisme blootgelegd, waarop zijn verweer tegen deze aantijging afketste. Zijn verweer bestond eruit, dat hij gebeld had vanuit zijn auto op de A28, 25 km ver van Deventer, terwijl hij in een file reed.

Een belangrijk detail daarin was dat door bijzondere atmosferische omstandigheden de mobiele telefonie op het bedoelde tijdstip anders functioneerde dan normaal. Een geraadpleegde deskundige ging bij de weerlegging uit van een weerrapport, waarin stond te lezen, dat het op het cruciale moment stil, droog, en mooi herfstweer was, precies de voorwaarden voor het optreden van die bijzondere omstandigheden, zo vlak na zonsondergang. Toch verkondigde diezelfde deskundige, dat het op datzelfde moment regende en hard waaide. Hij ging klaarblijkelijk uit van het weer van uren later op die avond, dat ook in het weerrapport stond beschreven, op een volgende pagina als het ware. Het gerechtshof nam dit oordeel over, terwijl uit het arrest zelf blijkt, dat het gerechtshof wél had opgemerkt, dat het weer pas ná het telefoontje was omgeslagen. Later kwamen gegevens van de weerballons boven water, waaruit bleek, dat de atmosferische omstandigheden, waarop de stellingname van de verdediging was gebouwd, daadwerkelijk hadden geleid tot afwijkende radio-omstandigheden. Uit die tijd beschikbare, maar destijds niet geraadpleegde beelden van de regenradar en van weersatellieten in combinatie met gegevens van lokale weerstations geven een bevestiging van dit beeld.

05 His Master's Voice

In 2000 werd het wankel bewijs tegen Louwes aangedikt door gebruik te maken van een zogenaamde sorteerproef. Daarbij werd gebruik gemaakt van een getuige, die zich niet kan uiten: een hond. Honden kun je allerlei kunstjes leren, dus waarom niet het kunstje, om een gewenste verdachte aan te wijzen. Achteraf is gebleken, dat precies dat is gebeurd. De fraudeurs kwamen weg met een taakstraf. Voor een sorteerproef heb je een voorwerp nodig, dat door de dader werd vastgehouden. Om daar aan te komen werd op 1 km afstand van de plaats delict een mes veilig gesteld, dat in vorm niets leek op een afdruk, die op de blouse van het slachtoffer werd aangetroffen. Slechts de kennelijke wens *coûte que coûte* Louwes achter de tralies te krijgen bracht een reeks van instanties, te weten de technische recherche, de hondenbrigade, de politie, het openbaar ministerie en het gerechtshof ertoe een lachwekkend loopje te nemen met de werkelijkheid en het recht.

06 Vastgepind

Iedere verdachte heeft het recht zijn eigen versie van de gebeurtenissen weer te geven. Dit is wel zo belangrijk als deze versie je een alibi verschaft. Dit principe – dat er a priori geloof wordt gehecht aan je verklaringen - wordt zo belangrijk geacht, dat het is vastgelegd in de wet (motiveringseis bij nadrukkelijk onderbouwd standpunt) en in Europese verdragen (recht op een eerlijk proces). Dat geldt ook in deze zaak. Louwes vertelde gebeld te hebben uit de auto op de A28 tussen Harderwijk en 't Harde, maar zeker NIET vanaf 't Harde. Het hele proces draaide op dit punt echter om de vraag of Louwes vanaf 't Harde had kunnen bellen. Dus niet om de vraag of Louwes uit Harderwijk of Nunspeet had kunnen bellen, de plaatsen die in zijn versie de enig mogelijke plaatsen van bellen waren. Alle bewijsvoeringen en redeneringen gingen dus nergens over. En zelfs het arrest ging niet uit van Louwes' verklaring. Het arrest weerlegde een bewering, die Louwes nooit had geuit. Dat het nadrukkelijk onderbouwde standpunt helemaal niet was weerlegd en dus ook niet was besproken in het arrest, dat had uiteindelijk niemand meer door. Zelfs de verdediging niet.

07 Getuigen

Uit getuigenverklaringen had kunnen blijken, dat het slachtoffer een etmaal langer leefde, dan de recherche heeft aangenomen. Maar dan hadden die getuigenverklaringen wel vanaf het begin in het dossier moeten zitten. Van een belangrijke verklaring werden de door deze getuige gegeven data zo vaak veranderd, dat zij gingen overeenstemmen met de theorieën van de recherche. Daardoor werd de verklaring ook strijdig met de gegevens, die werden afgelezen uit de telefoon van het slachtoffer. Gegevens, die vervolgens zoveel mogelijk werden genegeerd. En die ook nog eens vol vergissingen, fouten en aanpassingen zaten.

Belangrijke getuigen - vrienden en vriendinnen - uit de directe omgeving van het slachtoffer werden niet gehoord, terwijl hun gegevens gewoon in het dossier zaten. Daarmee werd de kans gemist meer te weten te komen over de laatste gangen van het slachtoffer en over de gevoelde dreigingen, waarover zij zich had uitgelaten. Maar dat laatste zat ook weer niet in het dossier. Meerdere getuigen zijn intussen overleden.

08 Mobiel geklets in de ruimte

De geraadpleegde deskundigen tijdens het proces van 2003/4 bleken zich te vergissen in de werking van de mobiele telefonie in 1999. Zij gingen uit van de werking anno 2003. Deze vergissing was zo hardnekkig, dat het misleidende bewijsmiddel ook werd toegepast in de herziening van 2006/8. Inmiddels was de vergissing met de atmosferische omstandigheden tijdens het telefoongesprek wel duidelijk geworden, maar op grond van een onjuiste veronderstelling over de werking van de mobiele telefonie in 1999, besloot de Hoge Raad, dat er uiteindelijk toch niets mis was met het bewijsmiddel, dat Louwes in Deventer plaatste. Daarbij op werd op een cruciaal punt een vals bewijsmiddel ingezet: een dekkingskaart uit 2005 om de situatie in 1999 te beoordelen.

Nader onderzoek naar de 'geschiedenis van de techniek' van de mobiele telefonie wijst uit, dat er een doorslaggevend verschil zit in de wijze, waarop een mobiel netwerk in 1999 een zendmast voor een mobiele telefoon regelde en de wijze waarop dat ging in de jaren daarna. Waarmee een dwingende zenderkeuze 'Deventer' vanuit de omgeving van Nunspeet in 1999 juist kan worden verklaard.

09 Bloed zien

Op de valreep van het herzieningsproces in Den Bosch (2003/4) werd het DNA-bewijs tegen Louwes geïntroduceerd. Heel belastend hierin was de vondst van een bloedvlekje (spoor #10) op de blouse van het slachtoffer. In dit spoor werd het DNA van Louwes gevonden. De verdediging, maar niet alleen de verdediging, werd overrompeld en Louwes werd opnieuw veroordeeld. Tijdens een latere herziening werd door de verdediging aangevoerd, dat er in dit bloedvlekje ook sporen van het slachtoffer zichtbaar waren. Tezelfdertijd werd ook duidelijk, dat er veel bloedvlekjes van het slachtoffer op de blouse zaten, waarin zich helemaal géén DNA-kenmerken bevonden. Hiermee werd een alternatieve verklaring voor spoor #10 mogelijk en zelfs waarschijnlijk: spoor #10 combineert een bloedvlekje van het slachtoffer met een speekselspoor van Louwes. Qua vorm lijkt vlekje #10 ook heel sterk op die andere bloedvlekjes. Bloedvlekjes, die pas op de blouse kwamen, nadat de recherche het stoffelijk overschot had afgevoerd. Foto's bewijzen dat, het NFI (Nederlands Forensisch Instituut) vond zelf het eerste voorbeeld, maar deed er niets mee. Vlekjes, die dus niets met de moord te maken hebben, maar alles met de slordige manier van omgaan met bewijsmiddelen. Kort voor de moord was Louwes bij het slachtoffer op bezoek geweest en had hij een gesprek met haar gevoerd, waarbij zij vlak naast elkaar naar hetzelfde document hadden gekeken. In dit boek wordt dit spoor voor het eerst volledig geanalyseerd en van een alternatieve verklaring voorzien. Deze analyse steunt op een wetenschappelijke onderbouwing, die tegelijkertijd verduidelijkt, waarom er zoveel bloedsporen zonder DNA werden gevonden.

10 IJzersterk Bewijs

Het tweede belangrijke bewijsmiddel gebaseerd op DNA maakte gebruik van een opvallende samenloop van omstandigheden: meerdere DNA-sporen werden ontdekt als lichtgevende vlekken onder het licht van een sterke lichtbron, de zogenaamde crimescope. Maar in de onmiddellijke omgeving van deze sporen bevonden zich ook DNA-sporen die geen crimescope-effect vertoonden. Deze sporen waren lichtrood van kleur. Het NFI kwam ter zitting met de veronderstelling, dat de lichtrode kleur veroorzaakt was door make-up, dat door de dader was overgebracht van de hals van het slachtoffer tijdens de verwurging. Op het slachtoffer werd geheel geen make-up aangetroffen en er is daarnaast ook nooit enig bewijs voor deze veronderstelling gevonden. Het Hof vond vooral de **afwezigheid** van een crimescope-sigitaal belastend. Dit vanwege de door het NFI naar voren geschoven veronderstelling, dat de DNA-sporen niet waren achtergelaten via speeksel, maar via huidcellen. Die zouden zijn overgebracht en losgelaten door het uitgeoefende geweld gedurende de verwurging. Andere sporen, die veel duidelijker op geweldsinwerking duiden werden volstrekt over het hoofd gezien.

In 2006 werden een lichtrode vlek nader onderzocht, waarbij het element ijzer werd aangetoond. Bij die gelegenheid miste het NFI de essentie van deze vondst: ijzer is sterk actief bij het afbreken van juist die biochemische componenten, die oplichten onder de crimescope. Met andere woorden, ook het DNA in de roze vlekken kan door speeksel zijn achtergelaten. Het ijzer had vier jaar de tijd gehad, om alle crimescope-sporen in de lichtrode vlekken te laten verdwijnen. In laboratoriumexperimenten bleek zoiets maar een paar uur te duren. Omdat vlak ernaast ook crimescope-sporen mét DNA gevonden waren, die dus door speeksel konden zijn veroorzaakt, is de geweldhypothese met huidcellen niet relevant meer. Uiteindelijk kunnen alle DNA-sporen prima worden verklaard met één enkele hypothese: alle DNA werd door Louwes achtergelaten, toen hij over de schouder van mevrouw Wittenberg commentaar gaf op een brief, die zij hem toonde, voordat zij deze aan hem meegaf. Vlak voordat zij werd vermoord. Wetenschappelijk onderzoek laat zien, dat in een dergelijke situatie volledige DNA-sporen kunnen worden achtergelaten, vaker wel dan niet. Inmiddels weten we ook, dat via speeksel ingewikkelde virussen kunnen worden overgedragen, gewoon tijdens een gesprek.

Gezien de verspreiding van de lichtrode vlekken over de blouse, is het veel waarschijnlijker, dat ze bestaan uit verdund bloed. Eén zo'n lichtrode vlek - op de mouw van de blouse nota bene - is wel 50 cm² groot. Dat is wel héél véél make-up en moeilijk in verband te brengen met de geweldshandelingen. Deze vlek werd in 2006 door het NFI doodleuk tot verdunde bloedvlek gebombardeerd, zonder om te kijken naar de vlekken, die in 2004 werden benoemd. In de loop van de bewijsvoering werden cruciale verklaringen van een belangrijke deskundige ernstig vervormd. Daarbij werd de deskundige zelfs bij gelegenheid precies het tegenovergestelde van wat hij had verklaard in de mond gelegd, zo blijkt uit een vergelijking tussen het rechtbankverslag en het arrest.

11 Knoeiwerk NFI

Het NFI leverde slecht werk af, zeg maar gewoon knoeiwerk. In één instantie bleek het NFI niet eens in staat precies bij te houden, op welke plaats een spoor was gevonden. Van één van de belangrijkste sporen zal het daarom altijd onduidelijk blijven, waar het eigenlijk zat. Van meerdere sporen werden wisselende uitslagen gemeld.

In 2006 onderzocht het NFI de eerder genoemde lichtrode vlekken voor de eerste keer op chemische samenstelling. In 2003 was het NFI dit ook al van plan, maar bij die gelegenheid meldde de afdeling chemie van het NFI, dat zij daar helemaal niets voor voelde. In 2006 slaagden zij er slechts in vast te stellen, dat zich in de lichtrode vlekken de elementen ijzer en titaan bevonden. Zonder een enkel detail te vermelden. Ook niet, dat titaan een hoofdbestanddeel van het textiel van de blouse is. De Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad kraakte het onderzoek, omdat de

verkeerde vlek was onderzocht. Later bleek, dat deze kritiek volkomen aan het NFI was voorbijgegaan en waarschijnlijk geheel onopgemerkt was gebleven. Het NFI stelde voor het nagelvuil van de overledene te onderzoeken, terwijl dat helemaal niet bewaard was gebleven. In plaats hiervan onderzocht het NFI de nagels zelf en betitelde de resultaten toch als nagelvuil. Daarbij werd ten onrechte nadruk gelegd op de positieve resultaten in plaats van op de negatieve resultaten. Kortom, het NFI leverde voortdurend knoeiwerk af.

Een latere ontwikkeling maakte het mogelijk de relatie tussen NFI en de Raad voor Accreditatie (RvA) bloot te leggen: deze was jarenlang zeer slecht, omdat de interne controle van het NFI ernstige gebreken vertoonde.

12 OT & NT

De recherche leek een motief gevonden te hebben voor de misdaad. Louwes bleek een volmacht te hebben, het vermogen van het slachtoffer aan te wenden voor hulp aan behandelde psychiatrische patiënten. Louwes ging daarbij voortvarend te werk. Hij probeerde onder meer met spoed grote sommen geld los te weken van een verzekeringsmaatschappij, die verplicht was een levensverzekering uit te keren. De maatschappij vergoedde geen rente op de vordering. Ook kwam Louwes in het bezit van een groot bedrag aan contanten, onder meer toen de huur van een kluis moest worden opgezegd. Een deel van dit geld kreeg Louwes van de politie zelf. Geheel openlijk - want zichtbaar voor zijn collega's en de recherche - stortte Louwes dit geld op een tijdelijke rekening die hij noodgedwongen - regels van de bank - onder eigen naam had geopend, zij het met de toevoeging '*beheer Wittenberg*'.

Kennelijk geheel onkundig van het functioneren van de rechtspersoon "executeur-testamentair met bezit" met de bijbehorende middelen en verplichtingen (het uitkeren van legaten en het verkopen van de inboedel bijvoorbeeld), vond de recherche dit alles - achteraf - maar verdacht. De rechtbank van Zwolle zag geen bewijs en sprak Louwes vrij. Het Hof van Arnhem meende hier wel een motief te herkennen en veroordeelde Louwes. Het Hof van Den Bosch verwierp het motief, maar veroordeelde Louwes desondanks toch, waarbij het zich niet realiseerde, dat er nu een misdaad werd verondersteld, waar de dader geen belang bij leek te hebben en waar ook geen aanleiding voor was aangetroffen. Latere pogingen om Louwes alsnog met verdachtmakingen in deze richting te besmeuren waren gebaseerd op een soortgelijk onbegrip voor de praktische problemen die inherent zijn aan het executeren van een dergelijk ingewikkeld testament.

Doordat de uitkomsten van het financieel onderzoek buiten bereik van de verdediging bleef, is het heel wel mogelijk, dat de opbrengst van de verkoop van een attractief bouwperceel buiten zicht bleef.

13 Losse eindjes

De recherche stuitte op een vreemd voorval. Bij de controle van de op de Zwolseweg geparkeerde auto's bleek op ongeveer 100 m van de plaats delict een auto te hebben gestaan met valse kentekenplaten. De rechtmatige eigenaresse van het kenteken woonde 65 km verderop en was niet in Deventer geweest. Ook had er een auto rondgereden of stilgestaan - zelfs die bijzonderheid had men niet kunnen vaststellen of vastleggen - die de omgeving had gefilmd of geobserveerd. Op twee achtereenvolgende vroege ochtenden rond het delict werd een auto met Duitse nummerplaten voor de woning gezien, waarbij ook eenmaal de bestuurder zich op verdachte wijze ophield vlak voor de woning. Het kan er allemaal helemaal helemaal niets mee te maken hebben gehad. Maar je wilt wel de details weten. Maar die zijn nooit genoteerd. Een getuige zag iemand een stapel geld tellen in een auto, alweer geparkeerd aan de Zwolseweg. Een waarneming, die wellicht niets met de zaak uitstaande had. Maar waar op de 1 km lange Zwolseweg stond die auto? En wanneer zag die getuige dat? En om hoeveel geld ging het? De recherche nam niet eens de moeite dit te noteren. Het interesseerde ze allemaal niet, zoals zoveel.

14 Haarkloverijen

Hoe werken herzieningen? Altijd moet de Hoge Raad de overtuiging krijgen, dat de nieuw aangedragen feiten de veroordelende instantie ervan zouden hebben weerhouden een veroordeling uit te spreken. Hoe stel je dit vast? Kan de Hoge Raad in de hoofden van de veroordelende instanties kijken? Kunnen zij weten, hoe zeker deze instantie van zijn zaak was geweest. Niet iedere veroordeling is toch op dezelfde mate van zekerheid gebaseerd? Heeft de Hoge Raad telepathische gaven?

Kan de Deventer Moordzaak worden herzien? In de toegekende herzieningen van Ina Post, Lucia de Berk, de Puttense Moordzaak en de Schiedammer Parkmoord treffen wij redeneringen aan, die allemaal ook in de Deventer Moordzaak opgaan. Waarbij falende deskundigen op goede gronden werden teruggefloten en vervangen. En falende deskundigen waren er genoeg in de Deventer Moordzaak. Enkelen gaven hun tekortkomingen inderdaad toe.

Maar intussen is er iets veranderd. De leidinggevende van een herzieningsverzoek – de Procureur Generaal bij de Hoge Raad – kan nieuw onderzoek vorderen en zelf uitvoeren, voordat hij al dan niet tot een herzieningsverzoek komt. Wellicht betekent dit een ommakeer. Alleen moeten we daar nu al zeven jaar op wachten. Toch werden in tussentijd belangwekkende vaststellingen gedaan. Het is een raadsel, waarom deze niet voldoende waren voor een herziening, want ze sluiten de betrokkenheid van Louwes simpelweg uit.

Moet bewijsvoering niet heel anders gaan? Moet men niet te rade gaan bij de natuurwetenschappelijke methode, waarbij men falsificatie als het belangrijkste instrument van waarheidsvinding hanteert, hoe paradoxaal dit ook moge klinken? Een methode die zichzelf in de praktijk heeft bewezen.

15 De Luis in de Pels

Hoe kwam ik verzeild in het Louwes-kamp? Wat heb ik daar - deels achter de schermen kunnen bereiken?

Wat heb ik geërfd van Maurice de Hond? Van Ton Derksen? Hoe verliep het contact met Louwes? En met Aben?

Daarover later meer.